

# ***International Journal of Social Sciences***

## ***Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi***

**Other World Demand Of Global Social Movements**

**Küresel Toplumsal Hareketlerin Başka Dünya Talebi<sup>1</sup>**

**Dr. Ayşegül Dede<sup>2</sup>**

### **Özet**

Küresel toplumsal hareketlerde küresel zenginliğin ve gücün eşit hale getirilmesi, az gelişmiş ülkelerin dış borçlarının silinmesi, küresel ekonominin çevresel sürdürülebilirliğe dönüşmesi, farklılıkların kaybedilmeden çoğul kimliklerin tanınması ve küresel demokrasinin gerçekleştirilmesi olmak üzere çeşitli talepler ifade edilmektedir. Bu taleplerde özellikle Başka Dünya talebi öne çıkmaktadır. Zira Başka Dünya kavramı farklı yaşam biçimine, farklı dünya görüşüne, farklı mantığa ve farklı yönetim modeline tekabül etmesi ve farklı renkleri, dilleri, kimlikleri, dinleri ve dünya görüşlerini bünyesinde barındırması hasebiyle hareketlerde genellikle kullanılmaktadır. Aynı zamanda kavram mevcut politikaların sorgulanmasına yol açmakta ve daha yaşanılabilir bir dünyaya vurgu yapmaktadır. Küresel toplumsal hareketlerin “Başka Dünya” talebi ise hareketlerin taleplerinin gerçekleşeceği bir yapının mümkün olduğuna işaret etmekte ve küresel eşitlik, özgürlük ve adalet üzerine kurulu başka bir dünyanın varlığına gönderme yapmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada küresel toplumsal hareketlerin taleplerinin daha iyi anlaşılması noktasında hareketlerin Başka Dünya talebi teorik bir düzlemde ve literatür taraması şeklinde detaylı olarak ele alınacaktır.

**Anahtar Kelimeler:** Başka Dünya Talebi, Çokluk, Küresel Toplumsal Hareketler.

### **Summary**

Various demands are expressed in global social movements, such as making global wealth and power equal, erasing the external debts of underdeveloped countries, turning the global economy into environmental sustainability, recognizing pluralistic identities and realizing of global democracy. Other world demand is particularly dominant in these demands. The

---

<sup>1</sup> Bu çalışma 15.05.2018 tarihinde savunması gerçekleştirilen “Talepkâr Bir Hareket Olarak Yeni Toplumsal Hareketler ve Küresel Toplumsal Hareketler” başlıklı yayımlanmamış doktora tezinin bir bölümünü oluşturmaktadır.

<sup>2</sup> dedeaysegul@gmail.com

concept of other world of is generally used in movements because of shelter to different life style, different world view, different logic and different management model, and its different colors, languages, identities, religions and world views. At the same time, this concept leads to questioning of existing policies and emphasizes a more livable world. Other world demand of global social movements is point to possible to realize of a structure in which the demands of the movements will be fulfilled and the existence of another world based on global equality, freedom and justice. Therefore, in this study, in order to better understand the demands of global social movements, other world demand will be discussed in detail the theoretical plane and literature review.

**Key Words:** Global Social Movements, Multitude, Other World Demand.

## **Giriş**

İşçi sınıfı hareketleri ve köylü sınıfı hareketleri klasik toplumsal hareketleri oluştururken yeni toplumsal hareketler çevrecilik, barış, etnisite, anti-nükleer ve cinsel kimlik gibi temalar etrafında tezahür etmiştir. Küresel toplumsal hareketler ise 1980'lerden sonra ortaya çıkmakla birlikte 1990'lı yıllarda daha görünür hale gelmiştir. Küresel toplumsal hareketler merkezi bir yapıya dayalı olmayan, tekil öznellikler temelinde ağ örgütlenmesine dayalı, birbirlerinden tamamen farklı hatta zıt olan, farklı amaçlardan ve temalardan yola çıkan çeşitli hareketlerin bir araya gelmesiyle oluşmuştur (Çımrın, 2009: 168). Hareketlerde genellikle sınıfsal, etnik, kültürel veya ideolojik farklılıklara sahip gruplar yer almıştır. Bu gruplar temelde neoliberal dünya düzenine muhalif olmuş ve neoliberal ekonomi politikalarına karşı bir duruş sergilemiştir.

Küresel toplumsal hareketler küresel normları ve değerleri savunmuş, bu norm ve değerlere karşı bir bilinç oluşturmayı hedeflemiş, diğer ülkelerdeki kendilerine benzer hareketlerle iletişim kurarak organik bağlar oluşturmuş, zaman ve mekân unsurları dışında küresel bir alanda var olmuştur. 1992 yılında Rio de Janeiro'da Brezilya Dünya Forumu, 1993 yılında Hindistan'da WTO'un görüşmelerine karşı eylemler, 1994'te Zapatistaların Chiapas bölgesinde NAFTA'nın uygulamalarına karşı ayaklanmaları, 1997'de Lyon'daki G-7'ye karşı gerçekleştirilen organizasyon ve 1998'de kapitalizmin dünyasallaşmasına karşı otonomist tarzda tepki olarak GPA (Halkların dünyasal aksiyonu) adlı organizasyonun kurulması düzleminde küresel toplumsal hareketler çeşitli biçimlerde ortaya çıkmıştır. Hareketler barış, çevre, yoksulluk ve yolsuzluk gibi küresel tema niteliğindeki konulara dikkat çekmiş ve sosyal medya aracılığıyla örgütlenmiştir.

## *Other World Demand Of Global Social Movements*

Küresel toplumsal hareketler Aralık 1999'da Seattle'da Dünya Ticaret Örgütü zirvesi sırasındaki protesto eylemleriyle kamuoyunda daha geniş bir şekilde kendilerine yer bulmuştur. Seattle, internet üzerinden örgütlenmenin gerçekleştiği, ulusötesi eylemlerin yapıldığı, çeşitli grupların birlikte hareket ettiği ve dünya politikalarını yöneten elitlere karşı dünya çapında bir meydan okuma hareketi olarak gerçekleşmiştir. Bu noktada hareket küreselleşmenin siyasi bir karar olduğunu ve demokrasinin tabandan yükselmesi gerektiğini vurgulamıştır. Graeber ise Seattle hareketinin demokrasinin yeniden icadına ilişkin bir hareket olduğunu belirtmiştir. Zira Seattle hareketinde yukarıdan aşağıya (özellikle devlet, şirket ya da partiler benzeri) yapılar yerine yatay ağlar (merkezsizleşmiş, hiyerarşik olmayan, oybirliğine bağlı demokrasiye dayanan ağlar) kullanılmıştır (Graeber, 2002: 112).

Küresel toplumsal hareketlerin eylem planı ve politika oluşturması dünya sosyal forumlarıyla gerçekleşmiş, Ocak 2001'de Brezilya'da dünya sosyal forumu kurulmuştur. Bu forumlar 2001'de Cenova'da, 2003'te Porta Alegre-Brezilya'da, 2004'te Bombay-Hindistan'da ve 2007'de Afrika-Naoribi'de devam etmiştir. 2008 yılında ise herhangi bir bölgede ya da merkezde toplantı gerçekleştirilmesi yerine tüm dünyada küresel eylem günü düzenlenmiştir. Bu forumlarda dünyanın çeşitli bölgelerinden gelen katılımcılar tarafından sosyal, siyasi ve ekonomik sorunlar tartışılmış, sorunların somut çözümüne ilişkin alternatif stratejiler ortaya koyulmuş ve yeni örgütlenme modelleri tartışılarak ortak bir eylem planı oluşturulmaya çalışılmıştır. Toplantılarda küresel kamuoyunda hareketlerin daha fazla bilinç oluşturması ve destek alması için yeni deneyimler paylaşılmıştır. Bu noktada küresel toplumsal hareketlerde aktörler küresel temalar etrafında birleşmiş ve Başka Dünya talebi olmak üzere çeşitli talepleri dile getirmiştir. Bu çalışmada küresel toplumsal hareketlerin talep bileşenleri ve temel talepleri ele alınacak ve hareketlerin Başka Dünya talebi ayrıntılı bir şekilde değerlendirilecektir.

### **Küresel Toplumsal Hareketlerin Kavramsallaştırılması**

Küresel toplumsal hareketler literatürde “küreselleşme karşıtı hareketler”, “alternatif küreselleşme hareketleri”, “aşağıdan küreselleşme hareketleri”, “küresel adalet hareketleri” ve “küresel direniş hareketleri” gibi farklı şekillerde kavramsallaştırılmıştır. Medyanın “küreselleşme karşıtı hareketler” şeklinde tüm hareketleri kavramsallaştırması hareketlerin aktörleri tarafından eleştirilmiştir. Zira aktörler küreselleşme yerine küreselleşmenin belirli bir biçimine karşı çıktıklarını ifade etmişlerdir. Bu noktada aktörler küresel toplumsal hareketlere

“küresel adalet hareketi”, “kapitalizm karşıtı küreselleşme hareketi” veya “korporatizm karşıtı küreselleşme hareketi” gibi isimler önermişlerdir (Castells, 2013: 189). Klein de birçok kişinin küreselleşmenin neyi çağrıştırdığını bilmemesinden dolayı küresel toplumsal hareketlerde küreselleşme karşıtlığı ifadesinin kullanılmasını faydalı bulmamaktadır. Bu düzlemde Klein hareketleri birçok hareketi içinde barındıran bir çerçevede “koalisyonlar koalisyonu” olarak tanımlamıştır (Klein, 2001).

Yeni toplumsal hareketlerin ne kadar yeni olduğuna ilişkin tartışma benzer bir şekilde küresel toplumsal hareketlerde tezahür etmiş ve küresel toplumsal hareketlerin ne kadar yeni olduğuna yönelik bazı yorumlar yapılmıştır. Martin, radikal antikapitalist eylem olan DTÖ karşıtı protestoların, yapısal reform karşıtı eylemlerin ve küresel hareketlerin tarihinin çok yeni olmadığını belirtmiştir (Martin, 2008: 13) Ağartan ve diğerleri denizcilerin, tüccarların ve diaspora topluluklarının Karayipler, Amerika, Avrupa, Balkanlar, Asya ve Ortadoğu’daki birçok hareketin başarılı olmasında merkezi unsurlar olduğunu ve yeni olarak adlandırılan bu hareketlerin geçmişte var olduklarını açıklamıştır (Ağartan vd. , 2008: 84). Tarrow, ulusötesi aktivizm olgusunun 20. yüzyıldan önce var olmakla birlikte kişisel iletişim becerilerinin gelişmesi, ucuz uluslararası hava seyahati imkânı ve yerel aktivizmde uzmanlaşma gibi unsurlardan dolayı kavramın daha bilinir hale geldiğini ifade etmiştir (Tarrow, 2008: 115). Tilly ise toplumsal hareketlerin uluslararası bir nitelik kazanmaya doğru evrildiğini belirtmektedir.

Tilly, toplumsal hareketleri talep sahipleri ve talep nesnelere denkleminde incelemektedir. Talep sahiplerinin tepki verdiği veya ortadan kaldırmak istediği Dünya Ticaret Örgütü gibi yapılar talep nesnesi iken, bu örgüte karşı kampanya yürütenler talep sahipleridir. Talep sahipleri ve talep nesnelere zamanla yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası yelpazeye dağılmıştır. 21. yüzyılda ise talepçilerin ve talep nesnelere uluslararası nitelik kazanmasının sonucunda toplumsal hareketler uluslararası bir nitelik kazanmaya doğru evrilmiştir. Toplumsal hareketlerin uluslararası niteliğinin ortaya çıkmasında ise taleplerin uluslararası düzeyde koordine edilmesine yardımcı olan İnsan Hakları İzleme Örgütü gibi uzmanlaşmış araçların çoğalması ve bölgelerde benzer talepte bulunanların yan bağlantılarının artması etkili olmuştur. Zira hareketler insan haklarına, çevreye ve uluslararası toplumsal hareket talepçilerinin öne çıkan diğer meselelerine odaklı örgütlerle sıkı bir şekilde iş birliği yapmıştır (Tilly, 2008: 186). Bu değerlendirmeye birlikte Tilly birçok toplumsal hareket tarzında hak talebinin devlet sınırları içinde yürütülmesinden ve taleplerin çoğunun

### *Other World Demand Of Global Social Movements*

doğrudan aynı devlete yöneltilmesinden dolayı toplumsal hareketlerin dünya genelinde ciddi ölçüde uluslararası nitelik kazanmasında belirli bir zamanın varlığına işaret etmiştir.

Bu değerlendirmelerle birlikte farklılıkların kaybedilmeden çoğulcu kimliklerin bir araya gelerek ortak temada kitlesel buluşması, kimliklerin internete dayalı ağlar oluşturması, ulus-devletlerin sorumluluklarını aşan çevre, göç ve enerji gibi ortak sorunların ülkeler arasında ortak politikaları gerekli kılması hasebiyle küresel toplumsal hareketler 1968'deki yeni toplumsal hareketlerden önemli ölçüde farklılaşmıştır. Bu düzlemde küresel toplumsal hareketler farklı tanımlar çerçevesinde analiz edilmiştir. Kalouche ve Mielants, küresel toplumsal hareketleri toplumsal hareketlerin serüveni açısından yeni bir oluşum olarak değerlendirmiştir. Kalouche ve Mielants tarafından iki grupta incelenen toplumsal hareketlerin ilk grubunda 1968-1989 yıllarını kapsayan sistem karşıtı hareketler ve ikinci grupta 1989'dan sonra ortaya çıkan sistem karşıtı hareketler yer almıştır (Kalouche ve Mielants, 2008: 221-279). İlk grupta yer alan sistem karşıtı hareketler öğrenci hareketleriyle başlamış, 1980'lerde özgürlük ve insan hakları mücadeleleriyle devam etmiştir. 1990'ların başında öncelikle göçmenlerin, azınlıkların ve yoksulların insanca muamele görmesi talebiyle ortaya çıkan kitlesel dayanışma hareketleri ise merkez bölgelere yayılmaya başlayarak yeni bir hareketler topluluğunu ortaya çıkarmıştır. Khagram ve diğerleri ise küresel toplumsal hareketlerde birbirleriyle bir ağ oluşturan aktörlerin seferberliğini vurgulamıştır.

Khagram ve diğerlerine göre “uluslararası yandaş (advocacy) ağları”, “uluslararası koalisyonları” ve “uluslararası toplumsal hareketleri” uluslararası kolektif eylemin önemli biçimleridir ve farklı türde iletişim ve mobilizasyon yapılarına sahiptir. En informal devlet dışı aktör yapılanması olan uluslararası yandaş (advocacy) ağlar bilgi akışını sağlamaktadır. Uluslararası ağlara kıyasla stratejilerin hayata geçmesi noktasında daha resmi bir iletişim kanalı gerektiren uluslararası koalisyonlarda stratejiler paylaşarak ve taktikler oluşturarak farklı ülkelerde birbirleriyle bir bağ oluşturan aktörler bulunmaktadır. Uluslararası ağlar ve uluslararası koalisyonlardan “uluslararası toplumsal hareketler” mobilizasyon yapısıyla ve uluslararası kolektif kimlik düzleminde daha etkili uluslararası kolektif eylem biçimi olmasıyla ayrılmaktadır. Zira uluslararası toplumsal hareketler toplumsal değişimi herkese açık bir biçimde gerçekleştirmek talebiyle birden fazla ülkede eşgüdümlü ve sürekli bir toplumsal seferberlik yapma kapasitesine sahip olarak ülke sınırları boyunca birbirleriyle bağlantılı bir şekilde ortak amaçlara ve dayanışmalara sahip aktörler grubunun faaliyetleriyle şekillenmektedir (Khagram vd., 2002:8). Böylece bir iletişim ağının gelişerek kampanyalar

oluşturmasıyla uluslararası koalisyon şekillenmekte, ağ ve koalisyon aşamasından sonra toplumsal hareketler uluslararası politikada küresel uygulamaları dönüştüren yeni bir güç olmaktadır. Brecher ve diğerleri ise küresel toplumsal hareketlerin toplumsal tabandan yayılan güçle bireylerin bir direnişi olduklarını vurgulamıştır.

Brecher ve diğerleri küresel toplumsal hareketlerin “aşağıdan küreselleşme”yi gerçekleştirmesi nedeniyle hareketleri “aşağıdan küreselleşme hareketleri” olarak kavramsallaştırmıştır. Yukarıdan küreselleşme dünya halklarının refahını sağlama sözünü yerine getirememiş ve bunun yerine dünyanın şimdiye kadar gördüğü en büyük yoksulluğa, sefalet ve çevresel yıkıma yol açmıştır (Brecher vd., 2002: 165). Ekonomistler, şirket yöneticileri ve en zengin ulus liderleri tarafından gerçekleştirilen yukarıdan küreselleşmeye karşı bir düzlemde aşağıdan küreselleşme ise toplumsal hareketlerin gücünü kullanmaktadır. Zira yukarıdan küreselleşmenin fakirleşmeyi ve eşitsizlikleri artırması, demokrasinin kapsamını daraltması ve çevresel yıkıma neden olması bireyleri direniş çerçevesinde bir araya getiren aşağıdan küreselleşmeyi ortaya çıkarmıştır. Nitekim aşağıdan küreselleşme talebi piyasa liberalizasyonu sürecinin yönetişimi bağlamında katılımcının bir iç demokrasi modeli arayışını ve ulusötesi hareket alanına sahip küresel hareket için daha fazla merkezi bir rol öngörmüştür (Della Porta ve Diani 2006:243). Bu çerçevede hareketler küreselleşmenin oluşturduğu veya şiddetlendirdiği sorunları çözmeye amacıyla küreselleşmenin yoksulluk, çevre, insan hakları ve demokrasi üzerindeki etkilerini tersine çevirmekle ilgilenmiştir. Hareketler normların ihlal edildiği durumlarda iktidardan normlara uymasını talep etmiş, iktidarın normlara uymadığı durumda ise “hallet ya da yok olacak” sloganıyla verilen onayın temellerini tehdit etmiştir (Brecher vd., 2002: 148).

Aşağıdan küreselleşme hareketlerine ilişkin hazırlanan program taslağında yedi temel prensip bulunmaktadır. Bu prensiplerde toplumsal hakların ve insan hakları koşullarının iyileştirilmesi, kurumların demokratikleştirilmesi, kararların karardan etkilenenlerle birlikte alınması, küresel zenginliğin ve gücün eşit hale getirilmesi, küresel ekonominin çevresel sürdürülebilirliğe dönüşmesi, insani ve çevresel ihtiyaçların karşılanarak refah oluşturulması ve küresel ekonomik patlamaya karşı korunma yer almaktadır (Brecher vd., 2002: 98-99). Küresel ekonomi için alternatif bir vizyon sunan bu programda özellikle küresel ekonominin dönüştürülmesi ve “yeryüzündeki yaşama karşı gelişen tehditleri hedef alabilen toplumsal pratikler” geliştirilmesi hedeflenmektedir (Brecher vd., 2002: 166). Keck ve Sikkink ise küresel toplumsal hareketlerin küresel bir muhalefet oluşturduğuna dikkat çekmektedir.

## *Other World Demand Of Global Social Movements*

Keck ve Sikkink'e göre yandaş ağlar (advocacy network) insan hakları, çevre, kadınlar ve bebek sağlığı gibi konulardaki tartışmalara değerli katkı sunmaktadır (Keck ve Sikkink, 1998:9). Aynı zamanda bu yandaş ağlar dünya çapında çeşitli aktivist grupların internet aracılığıyla çok kısa sürede sanal ortamda bir araya gelerek küresel bir muhalefeti ortaya çıkarmaktadır. Bu küresel muhalefet durumu Keck ve Sikkink tarafından "transational advocacy network" olarak kavramsallaştırılmıştır (Lelandais, 2009: 81). Crossley ise küresel toplumsal hareketleri anti-korporatist olarak nitelendirmekte ve anti-korporatizmin toplumsal hareketler tarihinin yeni bir bölümünü oluşturduğunu ifade etmektedir. Bu minvalde anti-korporatist hareketler sistemin dinamikleriyle ve genişlemesiyle ortaya çıkan potansiyelin bireyin yaşamına verilen zarara karşı gelmek için iletişimsel rasyonaliteyi kullanarak dengeyi sağlamaya çalışan bir dizi toplumsal hareketin en sonucusudur (Crossley 2003: 303).

### **Küresel Toplumsal Hareketlerin Talep Bileşenleri**

Yeni toplumsal hareketlerin taleplerinin küresel bir nitelik kazanmasıyla küresel toplumsal hareketlerin talep bileşenleri şekillenmiştir. Zira çoğulcu kimliğe sahip olan aktörler taleplerini küresel bir temada birleştirmiş ve ağ yapısı içinde örgütlenmişlerdir. Taleplerin temel muhatabı ise uluslararası örgütler, uluslararası finans kuruluşları ve uluslararası şirketler olmuştur. Bu çerçevede küresel toplumsal hareketlerin talep bileşenleri taleplerin sahibi aktörler, taleplerin örgütlenmesi ve taleplerin muhatabıdır.

Küresel toplumsal hareketlerin talep bileşenlerinden ilki aktörlerdir. Aktörler neoliberal küreselleşme politikalarını sorgulamakta, alternatif modeller üzerine düşünmekte, küresel temalar etrafında taleplerini birleştirmekte, uluslararası düzeyde koordine olarak taleplerini küresel eylemlerle ifade etmekte ve taleplerinin gerçekleştirilmesi noktasında ortak politikalar oluşturmaktadırlar. Aktörler yerel kaynakları kullanmakla birlikte iletişim becerileri ekseninde diğer bölgelerdeki aktörlerle bağ kurmakta ve eylemlerine küresel bir boyut kazandırmaktadırlar. Tarrow, küresel toplumsal hareketlere katılan katılımcıları "ulusötesi aktivistler" olarak tanımlanmakta ve katılımcıların "köklü kozmopolitler" olduğunu vurgulamaktadır. Köklü kozmopolitler içinde hemen hemen her türden sosyal aktivisti barındıran geniş insanlar ve gruplar katmanıdır (Tarrow, 2008: 141). Bu aktivistler teknolojik değişim, ekonomik entegrasyon ve kültürel iletişim unsurlarıyla şekillenmekte, yerelden yetişmekte ve yerel kaynakları kullanmaktadırlar. Aktörlerin köklü olmalarının nedeni ise mekânsal kökenlerinden fiziksel ve bilişsel olarak dışarı çıkmalarına karşın ait oldukları yerle

ve bu yerlerin sağladığı kaynak, deneyim ve sosyal ağlar gibi unsurlarla ilişkili olmayı sürdürmektedir.

Küresel toplumsal hareketlerde aktörlerin taleplerini uluslararası düzeyde koordine etmelerine yardımcı olan uzmanlaşmış araçlar çoğalmıştır (Tilly, 2008: 183). İnsan hakları gibi örgütler hak ihlali söz konusu olduğunda büyük devletlere ve uluslararası otoritelere çağrı yapmakta ve hareketlerin katılımcılarına bağlantılar konusunda uzman desteği sağlamaktadır. Hardt ve Negri ise bu uzman yardımlarının masum yardımlar olmadığını ve içinde farklı amaçları barındırdığını düşünmektedir. Zira Dünya Bankası ve BM’de gerçekten küresel apartheid bölünmeleri azaltmak için uğraşan uzmanlar olmakla birlikte bu uzmanların önlerinde hükümetle çalışmak ve parayı hükümet kanalıyla aktarmak zorunda olmak gibi büyük bir engel bulunmaktadır (Hardt ve Negri, 2004: 191). Dolayısıyla devletlerin bütün yozlaşmışlığı, siyasal bölünmeleri ve ekonomik, ırksal ve cinsel hiyerarşileri zorunlu olarak yardım projelerinin bir parçası haline gelmektedir. Böylece projelerin gerçek amaçları çarpıtılmaktadır.

Küresel toplumsal hareketlerin talep bileşenlerinden ikincisi taleplerin örgütlenmesidir. Hareketlerde ifade edilen göç, iklim değişikliği, enerji ve çevre gibi ulus-devletlerin sorumluluklarını aşan küresel temalar ortak politikaları gerekli kılmaktadır. Bu durum uluslararası örgütlenmenin gerçekleştirilmesi noktasında itici bir gücü ortaya çıkarmaktadır. Böylece aktörler yalnızca “bir” harekete dâhil olmak yerine sosyal bilinçlerinin gerektirdiği sayıda angajmanın altına girmekte ve çok sayıda amaca, sayısız hedefe ve neredeyse sonsuz sayıda stratejiye yönelmektedirler (Kalouche ve Mielants, 2008: 281). Bu noktada farklı hedefleri bulunan aktörlerin kendi tekilliklerini koruyarak mücadelelerini küresel alana kaydirmaları küresel toplumsal hareketlerin ağ örgütlenme modeline sahip olmasına yol açmaktadır. Brecher ve diğerlerine göre hareketler yeni bir örgütlenme modeli olan ağ yapısı çerçevesinde şekillenmekte, ağlar kampanyaların örgütlendiği başlıca araç haline gelmekte ve eylemler “ağdan sokağa” uzanmaktadır. Ağlar ise statükodan kuşku duyan insanların bir araya gelmesini kolaylaştırmakta, farklı düzeyde çeşitli grupların birbirlerine bağlanmasında esnek bir yapı sunmakta, lider hâkimiyetine ve geleneksel örgütlenmeye karşı bir direnç oluşturmaktadır (Brecher vd., 2002: 121-122).

Küresel toplumsal hareketlerin talep bileşenlerinden üçüncüsü taleplerin muhatabıdır. Küreselleşmenin neoliberal biçimini hedef alan ve küreselleşmeyi ortaya çıkartan kapitalist sistemin karşısında duran hareketlerin temel muhatabı uluslararası örgütler, uluslararası finans



## *Other World Demand Of Global Social Movements*

kuruluşları ve uluslararası şirketlerdir. Zira küreselleşme sürecinde ulus-devletler etkinliğini sürdürmekle birlikte düzenin yöneticisi olarak hükümet dışı yapılardan ve ulusüstü örgütlerden oluşan yeni aktörlerin etkisiyle farklı bir hâkimiyet yapısı şekillenmektedir. Hardt ve Negri'ye göre IMF ve Dünya Bankası gibi bu yeni aktörler küresel kapitalist piyasaya uygun liberal düzeni yerleştirmek istemektedirler (Hardt ve Negri, 2004: 191-192). Nitekim küresel düzeninin yeniden üretimini sağlayan ve yarı-küresel bir hükümet ya da küresel bir yarı-hükümet yapısında olan bu kurumlar kapitalistlerin kârlarını garantilemek amacıyla kendi aralarındaki ilişkileri düzenlemekte, ulus devletlerin anlaşmazlıklarında uzlaşma oluşturmaya çalışmakta ve yeni küresel otoritenin inşasına katkı sağlamaktadırlar. Hardt ve Negri'ye göre bu sorunun çözümü noktasında kurumların ortadan kaldırılması küresel hiyerarşileri azaltmayacağından ve hâkim yapılara yönelik düzenlemelerin azaltılmasının felaket anlamına geleceğinden dolayı her türlü reform çabasını engelleyecek sistemsel sınırlamalar önemli hale gelmektedir.

Küresel toplumsal hareketlerde birbirlerinden farklı bir şekilde küreselleşme karşıtları, alternatif küreselleşme taraftarları ve taleplerini ulusal ve küresel müdahalelerle ilişkilendirmeyen hareketler yer almaktadır (Yenal ve Kırılı, 2005: 12). Küresel toplumsal hareketlerde yer alan “küreselleşme karşıtları” küresel sermaye karşısında ulus-devletlerin egemenliğinin görece artırılması düzleminde ulusal hükümetlere baskı yapılmasını savunmaktadır. Bu grupta sendikalar, meslek örgütlenmeleri ve ulusal siyasal partiler yer almaktadır. Neoliberalizme ve kapitalizme karşı çıkan ve alttan gelen “alternatif küreselleşmeyi savunanlar” kategorisinde uluslararası STK'lar, bazı anarşizan örgütlenmeler, internet üzerinden örgütlenen bağımsız dayanışma ağları, sendikalar ve partiler yer almaktadır. Küresel toplumsal hareketlerde yer alan son grupta ise baraja karşı çıkanlar, semt hareketleri ve topraksız köylü direnişleri gibi oluşumları içine alan ve belirli bir sorun etrafında bir araya gelen gruplar yer almaktadır. Bu farklı oluşumların bir araya gelmesinin etkisiyle küresel toplumsal hareketlerin talepleri daha sofistike bir biçime bürünmektedir.

### **Küresel Toplumsal Hareketlerin Temel Talepleri**

Küresel toplumsal hareketlerin talepleri “küresel” düzeyde ortaya çıkmakta ve hareketlerdeki farklı talepler bir birliktelik oluşturmaktadır. Aktörler özgürlük, adalet, demokrasi gibi değerlerde “herkes için eşitlik” talep etmekte ve farklı talepleri bulunan aktörler stratejik ortaklık kurarak bir “talep birlikteliği”ni meydana getirmektedirler. Talep birlikteliğinin

oluşmasında ise Klein'in tabiriyle "umudun küreselleşmesi" etkili olmaktadır (Klein, 2001: 81). Nitekim farklı umutlar tek bir pota altında bir araya gelmekte ve talepler daha güçlü bir şekilde ifade edilmektedir.

Küresel toplumsal hareketler küreselleşmenin getirdiği ya da şiddetlendirdiği sorunların çözülmesini denkleminde küresel zenginliğin ve gücün eşit hale getirilmesini, az gelişmiş ülkelerin dış borçlarının silinmesini, küresel ekonominin çevresel sürdürülebilirliğe dönüşmesini ve göçmenlerin, azınlıkların ve yoksulların eşit muamele görmesini talep etmektedir. Bu talepler genellikle hiyerarşik olmayan bir yapılanma içinde ve şiddet dışı unsurlarla ifade edilmektedir. Hareketler daha özeldir farklılıkların kaybedilmeden çoğul kimliklerin tanınmasını, küresel demokrasinin gerçekleştirilmesini, küresel yurttaşlık anlayışının kabul edilmesini, nükleer silahlara karşı araştırma faaliyetlerinin yasaklanmasını, iklim değişikliğine karşı ciddi önlemlerin alınmasını, çevre sorunlarına karşı yasal önlemlerin artırılmasını, doğal alanların koruma statüsüne kavuşturularak korunmasını ve yenilenebilir enerji kaynakları anlayışını talep etmektedir. Taleplerin dikkat çeken noktası ise taleplerin küresel bir biçimde bütün insanlığı kuşatması ve taleplerde ifade edilen sorunların bumerang etkisidir. Nitekim bu talepler tüm ülkeleri ilgilendirmekte ve dile getirilen sorunlar tüm dünyayı kuşatmaktadır. Bu noktada hareketlerin taleplerinin yaşam alanı bulduğu Başka Dünya talebi önem kazanmaktadır. Başka Dünya kavramı ise Yeni Dünya kavramına karşıt bir düzlemde kendisini konumlandırmıştır.

### **“Başka Dünya” Kavramı ve Küresel Toplumsal Hareketler**

Yeni Dünya kavramının çıkış noktası Batı tarafından Amerika'nın kâşifi sayılan Kolomb'un Amerika kıtasını Yeni Dünya şeklinde adlandırması olmuştur (Şükrü, 1931). Batı toplumu tarafından "keşif" sayılan bu gelişmeyle Güney Amerika Eski Dünya, Kuzey Amerika ise Yeni Dünya olarak kavramsallaştırılmıştır. Yeni Dünya kavramı sanayi toplumunda alet, makine ve fabrika unsurlarıyla şekillenen toplumsal yapıyı ifade etmek için kullanılmıştır. Bu yapıda bilimsel devrim, Aydınlanma düşüncesi, Fransız Devrimi ve Endüstri Devrimi ile birlikte akıl ön plana çıkmış, bilimsel pratikler gündelik hayata yayılmış, rasyonel devlet ve demokrasi anlayışı siyasal alanda kendisini hissettirmiş, toplumsal yapıda seküler bir anlayış hâkim olmuştur. Bu gelişmelerle birlikte toplumsal yapıda huzursuzluk ortaya çıkmıştır. Guenon'a göre bu huzursuzluğun ortaya çıkmasında kutsal bilgilerin hor görülmesi, insani etkinliklerin dünyevi alana hapsedilerek ilerleme sayılması ve insanın kutsalı ya inkâr etmesi ya da dışlaması unsurları etkili olmuştur. Bu noktada insan kitleleri kendi değerlerinden

### *Other World Demand Of Global Social Movements*

kopartılarak canavarlara dönüşmüş, dünya çürümeye başlamış, maddecilik ön plana çıkararak toplumsal yapıda bunalım, anlamsızlık ve huzursuzluk hâkim olmuş ve inancın kaybolmasıyla toplumsal yapı parçalanmaya başlamıştır (Guenon, 2012). Toplumdaki bu kaos durumu sömürü düzeninin kurulmasıyla tüm dünyaya yayılmıştır.

Yeni Dünya olarak adlandırılan modern dünya teknik, bilim ve bilgi açısından “ilerleme”ye tekabül ederken bu ilerleme düsturuyla ortaya çıkan sömürünün, eşitsizliklerin, savaşların ve katliamların olduğu “Karanlık Dünya” yok sayılmıştır. Daha iyi bir dünya kurmak adına Karanlık Dünya’nın yerlileri barbar olarak yaftalanmış, yerlilerin barbarlık durumları kontrol altına alınmaya çalışılmış ve yerlilerin yaşadığı bölgelere “demokrasi” getirilerek ilkelikleri törpülenmiştir. Böylece dünya bu yerlilerden kaynaklanan tehlikelerden korunmuştur. Kendisinden olmayan “öteki”nin bulunduğu ve 11 Eylül süreciyle çoğunlukla Müslümanların olduğu bu dünya Batı tarafından gerçekleştirilen birçok operasyonun merkezinde yer almıştır.

Modern dünyada ortaya çıkan bu kaos durumundan kurtulma çabası ve yeni bir dünya inşa etme durumu Başka Dünya kavramının şekillenmesine yol açmıştır. Başka Dünya’da Yeni Dünya tarafından çizilen sınırlar kabul edilmemiş, tek doğru anlayışı anlamını yitirmiş ve meta anlatılar önemini kaybetmiştir (Dede, 2015: 43). Kavramda ayrıca postmodernite tarafından vurgulanan çoğulculuk olgusu önem kazanmıştır. Nitekim çoğulculuk anlayışı uzlaşma gerektirmeyen karşılaştırılabilir ve rekabet içindeki konumların bir arada var olmasını önclemiştir (Kliever, 1977:1). Bu ekseninde bu dünyada tek bir kimlik, ırk, etnisite ve kültür yerine merkezin kaybolduğu, sınırların önemini yitirdiği, farklılığın ve özgürlüğün önem kazandığı çoğulcu bir dünya anlayışı ortaya çıkmıştır.

Başka Dünya kavramı mevcut dünyadan kaçışı simgelemekte ve daha yaşanılabilir bir dünyaya vurgu yapmaktadır. Bu dünya farklı renkleri, dilleri, kimlikleri, dinleri ve dünya görüşlerini bünyesinde barındırmaktadır. Küresel toplumsal hareketlerin “Başka Dünya” talebi ise taleplerin gerçekleştirileceği bir yapının mümkün olduğuna işaret etmektedir. Bu çerçevede hareketler küresel demokrasi hedefiyle ırk, cinsiyet ve etnisite gibi ayrımların ötesinde başka bir yapının mümkün olduğunu ifade etmekte ve küresel eşitlik, özgürlük ve adalet üzerine kurulu başka bir toplumu inşa etmek istemektedir. Nitekim “Dünya Satılık Değildir” sloganıyla hareketler hayatın her alanının özelleştirilmesine ve her değerın metaya dönüştürülmesini gerçekleştiren kuvvetlere karşı çıkmakta ve müşterek olanı radikal bir şekilde yeniden ele geçirmeyi ve müşterek olanın çevresine bir sınır çekmeyi öncelemektedir

(Klein, 2001: 81-82). Dolayısıyla bu dünyayı değiştirmenin zor olması ve yeni bir dünya oluşturmanın daha kolay olması yaklaşımıyla iyi bir yaşama ulaşma noktasında içinde birçok dünyanın olduğu başka bir dünya inşa edilmek istenmektedir (Dinerstein ve Deneulin, 2012).

Başka Dünya kavramı yaşanan dünyayı anlamlandırma ekseninde başka bir yapının nasıl olacağına ilişkin mevcut yaklaşımların, politikaların ve stratejilerin sorgulanmasına yol açmaktadır. Kavram, yaşanan dünyayı dönüştürme amacıyla farklı yaşam biçimine, farklı dünya görüşüne, farklı mantığa ve farklı yönetim modeline tekabül etmektedir. Dinerstein ve Deneulin ise umut hareketleri yaklaşımıyla başka bir dünyanın gerçekten mümkün olduğu ifade etmektedir. Dinerstein ve Deneulin, Zapatista hareketini ve “Basit Yaşam” inisiyatifini içine alacak bir şekilde toplumsal hareketleri “umut hareketleri” olarak kavramsallaştırmakta ve kalkınmaya alternatif bir bakış açısı sağlayacak şekilde toplumsal hareketler ve kalkınma arasındaki ilişkiyi odaklanmaktadır. Nitekim umut kavramı alternatif bir kalkınma bakış açısıyla Dünya Sosyal Formunun mottosu olan “Başka Bir Dünya Mümkün”ü hayata geçirmekte, başka dünyayı inşa etme fırsatı sunmakta ve bireyleri daha iyi bir yaşam talebiyle harekete geçirmektedir.

Umut hareketleri bir şeyi başka bir biçimde yapmak yerine başka bir şekilde var olma durumunu talep etmektedir. Bu talep henüz gerçekleşmemiş olan bir gerçekliğe gönderme yapmakta ve iyi yaşamın ne anlama geldiğini ifade eden yenilikçi nitelikteki kişisel ve kolektif pratikleri kapsamaktadır. Zira toplumsal hareketler devlete talepler sunmayı ve toplumsal düzenleme alanına ilişkin “yoksulluk politikası”nı öncelerken; umut hareketleri öfkeyi umutla birleştiren ve talebin ötesine geçen bir “onur politikası” (Holloway, 2010: 60) ile ilgilenmektedir (Dinerstein ve Deneulin, 2012: 16). Bu düzlemde büyüme ekseninde gerçekleştirilen kalkınma modelinin onurlu yaşam fırsatı sunmamasından dolayı umut hareketleri henüz gerçekleştirilmemiş olanı gerçekleştirme noktasında onurlu yaşam talebini temel bir değer olarak hareketlerin merkezine yerleştirmektedir. Dolayısıyla umut hareketleri bireylerin onurlu bir biçimde yaşayabilecekleri ortamın oluşturulmasını amaçlamakta ve yeni yaşam biçimlerini otonom bir duruşla araştırmaktadır.

Küresel toplumsal hareketlerin Başka Dünya talebi “Başka Bir Dünya Mümkün” sloganıyla anlam kazanmakta ve bu slogan farklı hareketleri tek bir çita altında birleştirmektedir. Zira birbirlerinden kopuk ve bir anlamı olmayan sloganlar bazı katılımcıları hareketlerin dışına itebilmekte ve hareketlerin amaçlarını ayrıştırabilmektedir. “Başka Bir Dünya Mümkün” sloganı ise hareketlere bir anlam kazandırmakta, yaşanan dünyayı anlamlandırmada yeni

## *Other World Demand Of Global Social Movements*

yaklaşımları ortaya çıkarmakta, hareketleri tek bir slogan altında birleştirmekte ve hareketlere birliktelik sağlamaktadır. Bu slogan her bir harekete farklı bir çerçeve sunmakta ve hareketlerde talep edilen dünyaların çoğalmasına ve başkalaşmasına hizmet etmektedir. Aynı zamanda slogan parçalanmış bir dünyayı tek başlık altında toplama ve dünyayı yeniden birleştirme amacını içinde taşımaktadır.

“Başka Bir Dünya Mümkün” sloganı özellikle sosyal formların gündemlerinde kendisine önemli bir yer bulmuştur. Katılım odaklı sosyal forumlar sorunların müzakere edilmesi, sorunlara ilişkin stratejinin ortaya koyulması ve uzman kişilerin önderliğinde hareketlerin taleplerini içeren yol haritasının oluşturulması amacıyla ortaya çıkmıştır. Nitekim Avrupalı hareketlerin birliğini kurmaya çalışan Avrupa Sosyal Forumu, Avrupa’yı yeniden kurma ve “Başka Bir Avrupa” oluşturma amacıyla “Başka Bir Dünya İçin Başka Bir Avrupa Perspektifi”ni ortaya koymuştur. Bu minvalde forumların gelenekselleşen ‘Başka Bir Dünya Mümkün’ sloganını yeni koşullara uyarlayan Avrupa Sosyal Forumu, 2010 yılında forumun ana sloganını ‘Başka bir Avrupa gerekli’ olarak belirlemiştir (Yıldırım, 2013). “Başka Bir Dünya” kavramını merkeze alan bir diğer yaklaşım Hardt ve Negri’nin çokluk projesidir.

### **Çokluk ve Demokratik-Küresel Toplum Talebi**

Emperyalizmden imparatorluğa geçişte içerisi ve dışarısı arasındaki ayrım giderek silikleşmekte ve yeni bir toplumsal gerçeklik tezahür etmektedir. Hardt ve Negri, bu yeni yapıda üretim alanında şekillenen imparatorluk ve çokluk terimlerini kavramsal ve pratik düzlemde yapılandırılmaktadır. Zira üretim alanı toplumsal eşitsizliklerin açıkça serildiği, imparatorluk güçleri karşısında en etkili direnişlerin ve alternatiflerin boy gösterdiği bir alan olarak “emperyal” bir egemenlik yapısına sahiptir (Hardt ve Negri, 2003: 23). Bu alanda halktan çokluğa, diyalektik muhalefetten melezlik idaresine, modern egemenliğin yerinden imparatorluğun yok yerine ve krizden çürümeye gibi bir dizi ayrım kendisini göstermektedir.

Hardt ve Negri, emperyalizmin günümüz küresel düzenini yeterince açıklayamadığı gerekçesiyle imparatorluk kavramını yeni küresel düzenin biçimi olarak kullanmaktadır. Zira bir “eğilim” olan küreselleşme yaşadığımız gerçekliğin adı değildir. Bu çerçevede imparatorluk emperyalizmden ve küreselleşmeden farklılaşarak yeni bir toplumsal gerçeklik düzleminde tezahür etmektedir. Bu yeni yapıda egemenlik yeni bir biçim almakta, tek hükmetme mantığı altında birleşmiş bir dizi ulusal ve ulus-üstü organlar şekillenmektedir.

Disiplin toplumundan kontrol toplumuna geçiş sürecinde ise biyo-politik üretimin sonucunda toplum biyo-iktidar alanı olarak ele alınmaktadır.

Biyo-iktidar, toplumsal hayatı her alanda izleyen ve düzenleyen yeni bir iktidar biçimidir. İktidarın her yerde olduğu ve aynı zamanda hiçbir yerde olmadığı bu yapıda iktidar ve sömürü bir merkezi olmaksızın her yerdedir. Dolayısıyla üretici emeğin giderek maddeliğini kaybettiği bir ortamda değer üretiminde kitlesel fabrika işçilerinin oynadığı merkezi rolü bugün daha fazla entelektüel olan ve maddi olmayan iletişimsel emek gücü oynamaktadır. Bu minvalde emeğin ve devrimin öznesi değişmekte, günümüzde işçi sınıfı sahneyi terk etmekte, proletarya sınıf düzleminde yeni bir bileşimle sömürülen ve kapitalist tahakküme tâbi olan herkesi içine almaktadır. Bu durum toplumsal mücadelede yeni bir niteliği ortaya çıkartmaktadır. Zira mücadeleler küresel düzeyde emperyal kuruluşun geneline saldırarak hayatın tüm biçimleri üzerine yürütölmektedir. İmparatorlukla arasında hiçbir dolayım olmayan çokluk ise bu mücadelede politik bir özne şeklinde konumlanmaktadır (Hardt ve Negri, 2003: 395). Çokluk yeni bir endüstriyel işçi sınıfı değildir, yeni bir proletaryadır. İki kavram arasında önemli bir farklılık bulunmaktadır. Proletaryanın emeği sermaye tarafından sömürülen herkesi kapsarken, endüstriyel işçi sınıfı proleter devrim tarihinde sadece kısmi bir uğrağı temsil etmektedir.

Modern toplumda aile, cemaat, halk gibi doğal kimlikler söz konusu iken, suni bir yaşamın sonucu olan çokluk biçimlenmemiş, düzenlenmemiş ve bedeninin organik birliğini reddeden sayısız tekil ete benzemektedir. Tek kimlikte eritilemeyecek kadar radikal farklılıklarla oluşan çokluğun eti canavarımsı bir gücü içinde barındırmakta ve bu güç çokluğa başka bir dünya inşa etme imkânı sunmaktadır. Dolayısıyla yeni bir nesli, yeni bir insanlığı ve başka bir dünyayı kuracak çokluk küresel toplumsal hareketlerdeki özneye tekabül etmektedir. Çokluğun eylemi imparatorluğun merkezi baskıcı faaliyetleri karşısına doğrudan ve yeterli bir bilinçle dikildiği zaman politik hale gelmektedir. Böylece politik özne olan çokluk 1917'den 1968'e kadar sayısız özgürlük mücadelesinden doğarak pekişmektedir.

Günümüzdeki mücadelelerin ağ mücadeleleri olmasından dolayı çokluk tek bir otorite altında birleşmek yerine ağ biçiminde örgütlenmektedir. Bu yapıda bir istihbarat merkezi olmadan yeni mücadele düğümleri, diğer mücadele düğümleriyle iletişim kurarak ortak ağın bir parçası olmaktadır. Bu ekseninde çokluk şefi olmayan bir orkestra gibidir. Zira orkestra sürekli iletişim sayesinde kendi müziğini kendisi belirlemekte ve herhangi bir orkestra şefinin merkezi bir otorite dayatması sonucunda orkestra dağılıp susmaktadır (Hardt ve Negri, 2004: 352-353).

## *Other World Demand Of Global Social Movements*

Çokluk da ağlar vasıtasıyla örgütlenerek ve merkezi bir otoriteyi kabul etmeyerek mücadelesini yürütmektedir. Çokluğun demokrasi mücadelesi ise demokrasi krizi ekseninde şekillenmektedir.

Demokrasinin bugünkü krizi demokrasi kurumlarının ve pratiklerinin yozlaşmasından ve küresel dünyada demokrasinin anlamının belirsiz olmasından kaynaklanmaktadır. Bu yapıda temsil krizi ve demokrasi biçimleri yozlaşmakta, demokrasinin küresel krizi dünyadaki her hükümeti etkilemekte, iktidarın meşruluğu savaştan geçmekte ve küresel bir savaş durumunun ortaya çıkmasından dolayı bütün demokratik mekanizmalar aşınıp askıya alınmaktadır. Nitekim küresel sistemin ekonomik ve siyasal boyutlarına karşı yürütülen protestolar bu krizin en belirgin göstergeleridir. Dolayısıyla özgürlük ve demokrasi taleplerinin tüm dünyaya yayılmasından ve savaş konusunun erken modern dönemlere benzememesinden dolayı demokrasi kavramının baştan icat edilmesi gerekmektedir. Bu noktada toplumsal üretime katılan tüm figürlerden oluşan çokluk demokrasiyi gerçekleştirebilecek yegâne toplumsal özne denklemine harekete geçmekte ve kendi siyasal temelini demokraside aramaktadır. Zira çokluk geleneksel toplumsal bedenleri aşan bir biçimde üretim yapmakta ve bu üretim ortak paydayı şekillendirmektedir. Yeni küresel mücadeleler ise ortak paydanın küresel olarak harekete geçmesini sağlamakta, çokluğu örgütlemekte, toplumsal ve siyasal bedenleri tehdit eden alternatifleri ortaya çıkarmaktadır.

Alternatif küresel toplum oluşturmak için çalışan çokluk farklılıklar ekseninde iletişim kurarak ortak paydayı bulmaktadır. Emek, iletişim ağlarıyla ortak bilgiyi oluşturmakta ve her türlü emeğin kendisine yer bulduğu ortak paydanın genişlemesi demokrasiyi etkilemektedir. Ayrıca komutanın merkezi biçimlerinden iş birliğine dayalı ilişkilere ve otoriteyi ortadan kaldıran ağ örgütlenmelerine geçişle birlikte oluşan siyasal örgütlenme demokrasiye katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla çokluk korku, adaletsizlik, yoksulluk ve boyunduruk getiren bir dünyada yaşama fikrini reddederek açık ve kapsayıcı demokratik-küresel toplum talep etmektedir (Hardt ve Negri, 2004: 9). Bu düzlemde çokluk daha demokratik başka bir dünyanın mümkün olduğu arzusuyla harekete geçerek bazı politik taleplerde bulunmaktadır.

Çokluk “küresel yurttaşlık”, “toplumsal ücret hakkı” ve “yeniden sahiplenme hakkı” taleplerinde bulunmaktadır. Çokluğun ilk talebi olan “küresel yurttaşlık” talebinde göçlerin yasal olarak tanınması, göç hareketlerini çokluğun kontrol etmesi ve çokluğun kendi hareketini kontrol hakkı yer almaktadır. Çokluğun ikinci talebi olan garanti edilmiş bir gelir

niteliğindeki “toplumsal ücret hakkı” talebinde sermayenin üretimi için zorunlu olan bütün faaliyetlere eşit karşılık verilmesi yer almaktadır. Çokluğun son talebi olan “yeniden sahiplenme hakkı” talebinde ise bilgiye, enformasyona, iletişime ve duygulanımlara özgür erişim ve bu unsurlar üzerinde kontrol yer almaktadır. Çünkü bu unsurlar biyo-politik üretimin asli araçlarından bazılarıdır (Hardt ve Negri, 2003: 406-407). Bu çerçevede çokluk bu politik taleplerin birleştiği üst platform olan özgürlük talebi ekseninde demokratik-küresel bir toplum talep etmektedir.

Hardt ve Negri, çokluk projesiyle somut bir eylem planı önermek yerine yeni demokrasi projesinin yükseleceği kavramsal zeminleri görmeye çalıştıklarını belirtmektedir. Bu minvalde ortaya çıkan çokluk yeni demokratik kurumlar ve toplumsal yapılar oluşturma amacını taşıyan siyasi bir projedir. Projenin radikal olmakla birlikte ulaşılamaz bir ütopya olmadığını vurgulayan Hardt ve Negri, projenin zamanı konusunda net bir ifade kullanmamaktadır. Zira zaman çoktan ölmüş bir şimdiyle, çoktan yaşamaya başlamış bir gelecek arasında yarılmıştır (Hardt ve Negri, 2004: 371). Çımrın ise çokluğun örgütlenmesinin belirsiz olduğunu, çokluğun nasıl ortak bir paydayı oluşturarak harekete geçeceği konularında ciddi boşlukların bulunduğu ve bu sorulara Hardt ve Negri’nin açıklıkla cevap veremediğini vurgulamaktadır (Çımrın, 2009: 165-166).

## **Sonuç**

Küresel toplumsal hareketlerin Başka Dünya talebi mevcut toplumsal yapıyı eleştirerek daha iyi bir toplumun ve dünyanın var olabileceğini vurgulamakta ve hareketlerin taleplerinin yaşam bulduğu bir toplumsal yapıya tekabül etmektedir. Bu noktada Başka Dünya talebi mevcut toplumsal modellerin sorgulanmasında ve farklı yaşama modellerinin gündeme alınmasında önemli bir rol oynamaktadır. Aynı zamanda bu talep farklı amaçları bulunan hareketlerin tek bir hedef altında bir araya gelmesini ve farklı kimlik, din, dil ve ırktan kişilerin bir arada yaşayabileceği alternatif yapıların müzakere edilmesini sağlamaktadır. Bu noktada Başka Dünya talebi küresel toplumsal hareketleri farklı bir bakış açısıyla kendilerini dönüştürmeye davet etmekte ve hareketlerin kendilerini devam ettirmeleri düzleminde bir umut sunmaktadır. Bu değerlendirmeye birlikte hareketlerin Başka Dünya talebi bazı noktalarda eleştiriye maruz kalmaktadır. Eleştirilerin odağında bu talebin hangi koşullarda, ne zaman ve nasıl gerçekleşeceğine ilişkin konularda hareketlerin somut bir modele sahip olmaması yer almaktadır. Bu durum hareketlerin ütopyik olarak değerlendirilmesine yol açmaktadır. Ayrıca eleştirilerde başka dünyayı inşa etme noktasında ortak bir öznenin nasıl



### *Other World Demand Of Global Social Movements*

tezahür edeceği hususu önem kazanmaktadır. Zira çoğulcu kimliklerin ağ örgütlenmesine dayalı olarak bir araya geldiği hareketlerde bu kimliklerin tek bir hedef doğrultusunda ve aynı rotada buluşarak farklı yaşama modelinin oluşturulması noktasında bir araya gelmesinde bazı zorluklar bulunmaktadır. Nitekim vize zorunluluğu olmayan ve dolaşım imkânı daha fazla olan aktörler daha kolay bir araya gelerek çeşitli küresel eylemler düzenleyebilmekte ve bu durum küresel toplumsal hareketleri eşitsizlikleri üreten bir yapıya doğru kaymasını beraberinde getirebilmektedir. İletişim imkânına sahip bireyler de hareketlerde kendilerine daha fazla yer bulabilmekte, hükümetle müzakere konusunda problem yaşayan gruplar veya eğitim, gelir ve bilgi unsurlarında kısıtlı bir imkâna sahip bireyler hareketlerin dışında kalabilmektedirler. Dolayısıyla küresel toplumsal hareketlerde ulaşım imkânına sahip, iletişim teknolojilerini kullanabilen ve yabancı bir dile hâkim aktörler öne çıkmaktadır. Bu aktörlerin belirli zamana, gelire ve sosyal duruma (medeni durum, çocuk sahibi olma, düzenli mesai ve örgün eğitim gibi faktörler) sahip olması dikkat çekmektedir. Bu eleştirilerle birlikte Başka Dünya talebi dünyayı anlamlandırmada önemli bir perspektif sunması, mevcut yaşama ve yönetim modellerini sorgulaması, bu modellere ilişkin alternatif bakış açısı ortaya koyması ve daha iyi bir dünyanın nasıl oluşturulabileceğine dikkat çekmesi açısından önem arz etmektedir.

#### **Kaynakça**

Ağartan, Tuba, Choi, Woo-Young ve Huynh, Tu (2008). Kapitalist Dünyanın Dönüşümü 1750-1850. (Çeviren: Deniz Keskin). Toplumsal Hareketler 1750-2005. İstanbul: Versus Yayınları, 21-85.

Brecher, Jeremy, Costello, Tim ve Smith, Brendan (2002). Aşağıdan Küreselleşme. (Çevirenler: Berna Kurt, Zeynep Kutluata, Şirin Özgün ve Aysel Yıldırım). İstanbul: Aram Yayıncılık.

Castells, Manuel (2013). Kimliğin Gücü İkinci Cilt. (Çeviren: Ebru Kılıç). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Crossley, Nick (2003). Even Newer Social Movements? Anti-Corporate Protests, Capitalist Crises and the Remoralization of Society. *Organization*, 10 (2), 287-305.

Çımrın, Füsün, K. (2009). Karşı-Küreselleşme Hareketlerinin Kuramsal Tartışmalarına Bir Katkı: “İmparatorluk” ve “Çokluk” Kavramlarının Değerlendirilmesi. (Hazırlayan: Barış Çoban). Yeni Toplumsal Hareketler Küreselleşme Çağında Toplumsal Muhalefet. İstanbul: Kalkedon Yayınları, 147-173.

Dede, Ayşegül (2015). Yeni Toplumsal Hareketler: “Yeni ve Başka Bir Dünya” Talebi. Sosyoloji Divanı Dergisi, 2015 (5), Konya: Çizgi Kitabevi, 39-51.

Della, Porta, Donatella and Diani, Mario (2006). Social Movements: An Introduction. Oxford: Blackwell.

Dinerstein, Ana, Cecilia and Deneulin, Severine (2012). Hope Movements: Naming Mobilization in a Post-development World. Forthcoming Development & Change, 43(2).

Graeber, David (2002). Küreselleşme Hareketi. Başka Bir Dünya Mümkün. (Derleyen: Süreyya Evren ve Rahmi G. Ögdül). İstanbul: Stüdyo İmge Yayınları, 106-116.

Guenon, Rene (2012). Modern Dünyanın Bunalımı. (Çeviren: Mahmut Kanık). Ankara: Hece Yayınları.

Hardt, Michael ve Negri, Antonio (2003). İmparatorluk. (Çeviren: Abdullah Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Hardt, Michael ve Negri, Antonio (2004). Çokluk İmparatorluk Çağında Savaş ve Demokrasi. (Çeviren: Barış Yıldırım). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Kalouche, Fouad ve Mielants, Eric (2008). Dünya Sisteminin ve Sistem Karşısı Hareketlerin Dönüşümü (1968-2005). (Çeviren: Deniz Keskin). Toplumsal Hareketler 1750-2005. İstanbul: Versus Yayınları, 119-282.

Khagram, Sanjeev, Riker, James, V. and Sikkink, Kathryn (2002). From Santiago to Seattle: Transnational Advocacy Groups Restructuring World Politics. Restructring World Politics: Transnational Social Movements, Networks and Norms. (Editors: Sanjeev Khagram, James V. Riker, Kathryn Sikkink). Minneapolis: University of Minnesota Press, 3-23.

Keck, Margaret, E. and Kathryn, Sikkink (1998). Activists Beyond Borders. Cornell University Press.

### *Other World Demand Of Global Social Movements*

Klein, Naomi (2001). Reclaiming the Commons. *New Left Review* 9. May-June 2001, 81-89.

Kliever, Lonnie, D. (1977). Authority In A Pluralistic World. The Sixth International Conference on the Unity of the Sciences San Francisco. November, 25-27.

Lelandais, E., Gülçin (2009). Sosyal Hareketler Teorileri ve Küreselleşme. (Hazırlayan: Barış Çoban). *Yeni Toplumsal Hareketler Küreselleşme Çağında Toplumsal Muhalefet*. İstanbul: Kalkedon Yayınları, 63-90.

Şükrü, Kemalettin (1931). *Kristof Kolomb*. İstanbul: Kanaat Kütüphanesi.

Tarrow, Sidney (2008). Köklü Kozmopolitler ve Ulusötesi Aktivistler. (Çeviren: Galip Doğduaslan). *Toplumsal Hareketler Tarih, Teori ve Deneyim*. (Derleyen: Y. Doğan Çetinkaya). İstanbul: İletişim Yayınları, 113-141.

Tilly, Charles (2008). *Toplumsal Hareketler*. (Çeviren: Orhan Düz). İstanbul: Babil Yayınları.

Yenal, Zafer ve Kırılı, Biray, K. (2005). Distopyalar ve Ütopyalar Arasında Karşı Küreselleşme Hareketleri. *Birikim Dergisi*, 197, 10-17.

Yıldırım, Yavuz (2013). *Sosyal Forumdan Öfkeli'ler'e*. İstanbul: İletişim Yayınları.